

“Romeo ja Julia” kui lüüriline muinasjutt

Sergei Prokofjevi ballett “Romeo ja Julia”, koreograaf-lavastaja Tiit Härm, dirigent Aivo Välja. Kujundus ja kostüümid Michael Forssén, valguskunstnik Airi Eras. Osades Vladimir Arhangelski, Marina Tširkova, Linnar Looris, Anatoli Arhangelski, Sergei Fedossejev, Juri Mihhejev, Ingrid Iter, Igor Beljajev, Svetlana Pavlova jt.

Esietendus 8. XI rahvusooperis Estonia.

Tiit Härm “Romeo ja Julia” on ilus ja liigutav muinasjutu illustratsioon. Just muinasjutu, sest lõpus küünlamere kohal pimedusest välja kumav armastajate pilt näitab, et nüüd on nad koos ja seal, kus neid enam keegi lahutada ei saa. Härm näitab end siin lüürilise koreograafina, kes loob hingeminevaid stseeni, aga mitte tugeva lavastajana, kes veaks läbivate sümbolitega tragöödiat.

Rahvusooperi peakoreograafi kontseptsioonis on Prokofjevi “Romeo ja Julia” eelmise hooaja novembris välja toodud Tšaikovski “Luiked järve” järel see klassikaline, kuid juba uudsemal, XX sajandi muusikal põhinev teos, mis on Estonia teatri balletile järgmise astmena vajalik. Härm on galantne: enne naised, siis mehed. Shakespeare'i-aineline ballett annab rohkelt rakendust trupi meesrühmale, nagu “Luiked järve” andis naistele. Trupp on ülesannet fõsiselt võtnud ja tantsib tubliult. Siit edasi tahab Härm klassikalise baasi alla saanud trupiga kaasaegsema muusika ja tantsukeele juurde minna.

Terviklik lavastus

Nüüdne lavastus on taastatud Tiit Härm 1990. aastal Estonias etendunud “Romeo ja Juliast”. Postimehe intervjuus rõhutas lavastaja, et seekord on tema tähelepanu suunatud plastilis-tantsulise dramaturgia osakaalu suurendamisele. Etendus oli tööpoolest dünaamiline. Paraku ei toeta aga dünaamika alati dramaturgia arengut, vaid jääb illustratiivseks. Koreograaf väidab, et teda on draamaballeti puhul häirinud staatilisus ja liiga suur tähelepanu

Vladimir Arhangelski ja Marina Tširkova.

HARRI ROSPU

mine ja pearaputamine. See pantomiiline tekst ammendab end hetkega.

Võitlejate endi liikumises on dünaamikat ja kõitvust. Puht tehniliselt aga torkab just neis silma, et koreograaf ei valda ühe või teise plastilise liigituse tehnilist poolt: liigituse algus ja lõpp on tihti ebatäpne ja mõjub määratuna. Tundub, et artistid ei tea, miks nad maha viskavad.

Julia murtud olek (või murtud abitus)

Peategelaste rollijoonis on ilus, lüüriline ja plastiline. Esietenduse paar Vladimir Arhangelski ja Marina Tširkova on mõlemad tundlikud artistid ning romantiline käsitlus sobib nende natuuriga hästi. Tugevat kirge pole, aga on esimese armastuse haavatav tundlikkus ja maksimalism, mis noored surma tõukab. Romeo veenab oma siiruse ja hooga, Julia jääb kraad külmemaks, kuigi paneb vanematega

stseenide vahel kui ka koreograafia esitamist vaikus. See on nüüdisaegne ja igati respektiivne. Paraku peaks need pausid olema paremini põhjendatud ja etenduses süsteemselt asetuma. Kui pausi ajal tantsitakse, seega vaikus, siis peaks ka pausil olema rütm ja pulss (näiteks II vaatuse suremisstseen).

Stseenide sidusus on kaootiline. Kord vahetatakse dekoratsioone muusika saatel, kord on selle tarbeks pikad tühjaid pausid, mille tagajärjel kannatab terviku rütmika. Aeg-ajalt lõpetab koreograaf stseeni staatikasse. Huvitav võte, mis mõjub nagu maal või pilt, kuigi ka selle kasutamine võiks olla süstemaatilisem.

Sisulisi sümboleid pole

Terves lavastuses jääb aga puudu kujunditest, lugu läbivatest sümbolitest. Siinkohal meenub tahtmatult Jurius Smoriginase “Anna Karenina”, kus jaamavahi ja rongi kujund eredalt esi-

tu ülesanne, end elutu kehana liikumise ja liikumata piiril hoida.

Sümpaatse rolli loob noor artist Linnar Looris Mercutiona. Noormees liigub üsna suurte ja vabade liigutustega, särab emotsionaalselt. Tybalti roll pole lõpuni välja töötatud, koreograafilise tervik jääb saavutamata.

Paater Lorenzo on märgatavalt parem. Kuigi talle ei ole antud eriti palju koreograafilisi kujundeid, suudab Juri Mihhejev luua vanainimeseliku kõnnakuga kavala ja aravoitu vaimuliku.

Julia ammel, kellel peaks noorte vahendajana olema oluline roll, pole samuti koreograafilisi kujundeid. Ja ka läbitunnematama pantomiiliste žestidega ei saavuta ta usutavust. Selgepiiriliste karakteritena joonistuvad välja Julia vanemad: võimukas ja autoritaarne isa, talle alluv ja oma kohust täitev jõuline ema.

Rühmatantsudest jääb meelde etenduse alguse olustikuline stseen; olustikulisus võiks läbida kogu etendust. Aga rahvatantsudes samasugust kõlapinda ei saavutata. Tantsud, ka soolod vajaksid mingit juhtmotiivi, mis jääks publikule meelde ja annaks äratundmise rõõmu.

Ilus ja selgepiiriline oli stseen ballil, kui noorte ringtantsus saavad kokku Romeo ja Julia. Seda tantsu läbib näiline juhuslikkus, kuid tegelikult on kolm söpra Romeo, Mercutio ja Benvolio asja nutikalt läbi mõelnud. Ringtants ja seda läbiv sõnum on lavastajal hästi õnnestunud ja ka koreograafiline mõte on puhas. Olustikulisust toetab meeldiv lavakujundus. Meie niigi väike lava pole kinni ehitatud, vaid vastupidi, loodud on visuaalselt avarduv vaatepilt. Meeleolult on hästi edasi antud Verona väikelinna sumedad õhkkonda.

Sümpaatselt ajastatud on keskaegse värvigammaga kostüümid. Imponeerib, et kunstnik ei kasuta levinud plakatliliku võtet teha Capulettid ühte ja Montecchid teist värvi.

Omaette probleem on orkester. Kuigi Prokofjevi helikeel on keerukas ja orkestril kuuldavasti viimasel ajal palju erinevaid projekte välja tulnud, on siin olnud üsna vähe erinevaid projekte. Estonia

Tiit Härm "Romeo ja Julia" on ilus ja liigutav muinasjutu illustratsioon. Just muinasjutu, sest lõpus küünlamere kohal pimedusest välja kumav armastajate pilt näitab, et nüüd on nad koos ja seal, kus neid enam keegi lahutada ei saa. Härm näitab end siin lüüriilise koreograafina, kes loob hingeminevaid stseene, aga mitte tugeva lavastajana, kes veaks läbivate sümbolitega tragöödiat.

Rahvusooperi peakoreograafi kontseptsioon on Prokofjevi "Romeo ja Julia" eelmise hooaja novembris välja toodud Tšaikovski "Luiked järve" järel see klassikaline, kuid juba uudsemal, XX sajandi muusikal põhinev teos, mis on Estonia teatri balletile järgmise astmena vajalik. Härm on galantne: enne naised, siis mehed. Shakespeare'i-aineline ballett annab rohkelt rakendust truppi meesrühmale, nagu "Luiked järve" andis naistele. Trupp on ülesannet fõsiselt võtnud ja tantsib tubliit. Siit edasi tahab Härm klassikalise baasi alla saanud trupiga kaasaegsena muusika ja tantsukeele juurde minna.

Terviklik lavastus

Nüüdne lavastus on taastatud Tiit Härm 1990. aastal Estonias etendunud "Romeo ja Juliast". Postimehe intervjuus rõhutas lavastaja, et seekord on tema tähelepanu suunatud plastilis-tantsulise dramaturgia osakaalu suurendamisele. Etendus oli tõepoolest dünaamiline. Paraku ei toeta aga dünaamika alati dramaturgia arengut, vaid jääb illustratiivseks. Koreograaf väidab, et teda on draamaballeti puhul häirinud staatilisus ja liiga suur tähelepanu pantomiimile. Samas on ka "Romeos ja Julias" kasutatud pantomiimi ja seda mitte alati eraldi, vahelduvalt tantsustseenidega, vaid ka tantsuga üheaegselt. Publikule on see kahtlemata illustriativne vaadata ja suurendab süžee mõjulepärsuvust. Näiteks Julia ema peksab vennapoeg Tybalti surmast meelegeitele viiduna rusikatega lähikondlaste seljale. Sama ebakoreograafiline, aga mõjus võte näitab hiljem Juliati löksu aetud metsloomana, kui ta oma armastatud amme vastu kae tõstab.

Massistseenide pantomiimiline improvisatsioon, rahva reaktsioon Tybalti, Mercutio ja Romeo võitlusele aga piirdub kolme liigutusega: kätelauiatamine, kõrvalseisa poole pöörd-

Vladimir Arhangel'ski ja Marina Tširkova.

HARRI ROSPU

mine ja pearaputamine. See pantomiimiline tekst ammendab end hetkega.

Võitlejate endi liikumises on dünaamikat ja kõitvust. Puht tehniliselt aga torkab just neis silma, et koreograaf ei valda ühe või teise plastilise liigituse tehnilist poolt: liigutuse algus ja lõpp on tihti ebatäpne ja mõjub määratuna. Tundub, et artistid ei tea, miks nad maha viskavad.

Julia murtud olek (või murtud abitus)

Peategelaste rollijoonis on ilus, lüüriiline ja plastiline. Esietenduse paar Vladimir Arhangel'ski ja Marina Tširkova on mõlemad tundlikud artistid ning romantiline käsitlus sobib nende natuuriga hästi. Tugevat kirge pole, aga on esimese armastuse haavatav tundlikkus ja maksimalism, mis noored surma tõukab. Romeo veenab oma siiruse ja hooga, Julia jääb kraad külmemaks, kuigi paneb vanematega vastuollu minemise stseenis oma õrna murtud tütarlapselikkusega endale tugevalt kaasa tundma. Kolmanda vaatuse Julia monoloog, pärast seda, kui ta keeldub Parisega abiellumast ja vanemad temast ära pöörduvad, ongi etenduse kaunemaid ja sisukamaid osi. See on selgepiirilne monoloog, kus sisemine tekst ja koreograafilised vahendid langevad kokku ja moodustub puhas tervik.

Sergei Prokofjevi muusika on programmiline ja spetsiaalselt kirjutatud balletiks, aines on tänuväärne ja lavastaja Härm liidab loo kindlakäeliselt tervikuks. Selles kummitab aga üksluisus, mis tuleneb koreograafilise keele välisest efektsusest, mis jäänud sügavuti lahti mõtestamisest. Etenduses on kasutatud ka pause, nii

stseenide vahel kui ka koreograafia esitamist vaikuses. See on nüüdisaegne ja igati respekteritav. Paraku peaks need pausid olema paremini põhjendatud ja etenduses süsteemselt asetuma. Kui pausi ajal tantsitakse, seega vaikuses, siis peaks ka pausil olema rütm ja puls (näiteks II vaatuse suremissstseen).

Stseenide sidusus on kaootiline. Kord vahetatakse dekoratsioone muusika saatel, kord on sellele tarbeks pikad tühjad pausid, mille tagajärjel kannatab terviku rütmika. Aeg-ajalt lõpetab koreograaf stseeni staatikasse. Huvitav võte, mis mõjub nagu maal või pilt, kuigi ka selle kasutamine võiks olla süstemaatilisem.

Sisulisi sümboleid pole

Terves lavastuses jääb aga puudu kujunditest, lugu läbivatest sümboolitest. Siinkohal meenub tahtmatult Julius Smoriginase "Anna Karenina", kus jaamavahti ja rongi kujund eredalt esile tõusid, loo mitmetasandiliseks tegid ja dramatismi kasvatasid.

"Romeo ja Juliast" jäid silma vaid mõned momendid Romeo ja Tybalti võitluses. Tybalt seisab oma ülbes kõigutamatuses ülal trepil, all aga kisub Romeo end sõprade tagasihoidvast haardest nii tormiliselt lahti, et kuub hoidjatele jääb ning Romeo tormab valge särki kaitsetus välevuses kahevõitlusesse. Analoogiline rõhuasetus – valgesärgiline Lenski ja punase vestiga Onegin – toimis rääbavalt ka Neeme Kuninga lavastatud ooperi "Jevgeni Onegin" duellistseenis. Emotsionaalselt raputav on ka tavatasandist lahti tõstetud stseen, kus Romeo varjusurma uinunud Juliaga – enda teada Julia laibaga tantsib. Imetlema paneb Marina Tširkova tava-

Paater Lorenzo on margatavalt pater. Kuigi talle ei ole antud eriti palju koreograafilisi kujundeid, suudab Juri Mihhejev luua vanaimeseliku kõnnakuga kavala ja aravõitu vaimuliku.

Julia ammel, kellel peaks noorte vahendajana olema oluline roll, pole samuti koreograafilisi kujundeid. Ja ka läbitunnetamata pantomiimiliste žestidega ei saavuta ta usutavust. Selgepiiriliste karakteritena joonistuvad välja Julia vanemad: võimukas ja autoritaarne isa, talle alluv ja oma kohust täitev jõuline ema.

Rühmatantsudest jääb meelde etenduse alguse olustikuline stseen; olustikulises võiks läbida kogu etendust. Aga rahvatantsudes samasugust kõlapinda ei saavutata. Tantsud, ka soolod vajaksid mingit juhtmotiivi, mis jääks publikule meelde ja annaks äratundmise rõõmu.

Ilus ja selgepiirilne oli stseen ballil, kui noorte ringtantsus saavad kokku Romeo ja Julia. Seda tantsu läbib näiline juhuslikkus, kuid tegelikult on kolm sõpra Romeo, Mercutio ja Benvolio asja nutikalt läbi mõelnud. Ringtants ja seda läbiv sõnum on lavastajal hästi õnnestunud ja ka koreograafiline mõte on puhas. Olustikulisust toetab meeldiv lavakujundus. Meie niigi väike lava pole kinni ehitatud, vaid vastupidi, loodud on visuaalselt avarduv vaatepilt. Meeleolul on hästi edasi antud Verona väikelinna sumedat õhkkonda.

Sümptaatselt ajastutruud on keskaegse värvigammaga kostüümid. Imponeerib, et kunstnik ei kasuta levinud plakatlukku võtet teha Capulettid ühte ja Montecchid teist värvi. Omaette probleem on orkester. Kuigi Prokofjevi helikeel on keerukas ja orkestril kuuldavasti viimasel ajal palju erinevaid projekte välja tulnud, on meil tegemist siiski rahvusooper Estonia sümfooniaorkestriga. Ja milline sümfooniaorkester jääb alla Prokofjevile? Milles siis asi? Dirigent Paul Mägi "valitsusaja" lõpupoole kuulis orkestrilt juba täiesti puhast mängu – ja mitte ainult operetipartituuri raskusastmel.

Iseenesest kujundab noor dirigent Aivo Väija muusikat hea hooga ja tõusud on veenvad. Pianogi on kohati kena, kuigi kõlaliseltsel hõpamad kohad jäävad pisut hõredaks ja ebaveenvaks. Meeldivalt tõusevad esile kontsertmeisteri (Toomas Bubert), flöödi ja klarineti soolod. Õnneks on kõige hullem algus – mida edasi etendus areneb, seda kindlam on orkester.

**ANU RUUSMAA,
HEILI VAUS-TAMM**